

Martin Laußer

DIER SPOREN GIDS

Wegwijzer voor deze gids

Inleiding blz. 4-39

Sporen blz. 40-125

Dierportretten blz. 126-251

Beste lezer

Je bent vast en zeker weleens tijdens een winterse wandeling een dierspoor in de sneeuw tegengekomen dat je interesse wekte, maar zonder dat je wist welk dier dit had achtergelaten. Was het een ree? Een edelhert? Een wild zwijn? Of je hebt een kleurrijke, metaalachtig glanzende veer in de tuin gevonden waarbij je, toen je hem voor het eerst zag, eerder dacht aan een ontsnapte exotische vogel dan aan een inheemse soort. Of je hebt tijdens een wandeling opvallende graaf- en eetsporen ontdekt aan de voet van een boom, waarvan je niet kon verklaren welk dier die veroorzaakt heeft, maar die wel de nieuwsgierigheid van je kinderen prikkelden. Ten slotte: wie is er verantwoordelijk voor de opengegraven mierenhopen langs bospaden, die we in het voorjaar en de zomer overal tegenkomen?

Met deze Diersporengids in handen kun je je spoorzoekersvaardigheden oefenen en met je hele gezin een spannende zoektocht naar sporen in de natuur maken. Diersporen vertellen over een mysterieuze wereld, die alleen in het verborgene bestaat, want het meeste speelt zich buiten ons gezichtsveld af. Aan de hand van voetsporen, burchten, nesten, braakballen, veren of eetsporen laten deze geheimen zich onthullen. Boeiende verschijnselen die als een puzzel in elkaar vallen, worden verklaard en geven informatie over de leefomgeving. Veel interessante details die aan de orde komen in de beschrijving van de sporen, maken het plaatje compleet. Het boek laat ook zien hoe je een persoonlijke sporenverzameling aanlegt of hoe je het sporen zoeken kunt gebruiken als lesmateriaal, zodat je kinderen blijvend een goed begrip van de tekens in de natuur meegeeft.

Veel plezier bij het ontdekken van diersporen!

SPOREN HERKENNEN

Maar wat zijn nu sporen? Hoe kunnen ze worden herkend? Alles wat leeft, laat sporen achter in onze wereld. Planten laten hun zaden vrij, door sterke onweersbuien spoelen wegen weg, te veel zon op onze huid veroorzaakt zonnebrand en door de late vorst bevroren onze jonge terrasplanten. Alles laat dus sporen na! Daarom moeten we eerst zien te onderscheiden wat we hebben ontdekt en proberen om het op een logische manier in te delen en te sorteren. Daarbij worden we geholpen door enkele begrippen. Vaak komen ze uit het jagersjargon – geen wonder, want het sporenlezen is een onmisbaar onderdeel van de jacht.

Voetafdrukken

Voetafdrukken, of prenten, zijn – naast de geluiden die dieren maken – de meest voorkomende sporen. Vooral op natte grond of in de sneeuw vinden we in de natuur regelmatig voetafdrukken: vogels die over het wad lopen; zoogdieren die aan de oeverrand van een waternlakte staan te drinken; muizen die over de eerste sneeuw rennen.

De individuele voetafdruk, de prent, is kenmerkend voor elke soort, afhankelijk van of het bij zoogdieren een zoolganger betreft (bijv. de poot van de das), een teenganger (bijv. de poot van de vos) of een dier dat op de teenpunten loopt (bijv. de hoeven van de gemzen). Bij vogels is het looppatroon van watervogels door de zwemvliezen (bijv. bij de wilde eend) gemakkelijk te onderscheiden van de teenaafdrukken van hoenderachtigen (bijv. de fazant). Dus zelfs binnen de verschillende dierklassen zijn er verschillende kenmerken bij de voetafdrukken te onderscheiden. Ter verduidelijking:

Sporenkunstenaars

Wie in de voetsporen van een ander treedt, laat geen eigen sporen na. Hoe waar is deze wijze spreuk. Sommige dieren, zoals edelherten, kunnen in hun eigen spoor een paar meter teruggaan om daarna van richting te veranderen. Zo schudden ze hun achtervolgers af, die dan plotseling op een doodlopende pad terecht komen en letterlijk het spoor bijster zijn.

Het herkennen van sporen in de sneeuw kan ook door niet-criminologen. Hier heeft een torenvalk een muis gevangen. Om zijn prooi te beschermen spreidt hij zijn vleugels uit. Dit wordt mantelen genoemd.

Zoogdieren

- *Zoolgangers* zijn alle zoogdieren met een lager looptempo, bijv. de das.
- *Teengangers* zijn voornamelijk roofdieren, die ook een snelle sprint moeten kunnen maken, bijv. de vos.
- Tot de *dieren die op de punten van hun tenen lopen* behoren in de eerste plaats hoefdieren, bijv. de gems.

Vogels

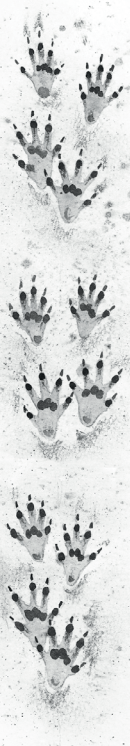
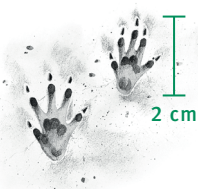
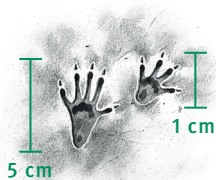
- *Loopvogels* laten teenafdrukken achter, bijv. de fazant.
- *Watervogels* kunnen door hun zwemvliezen gemakkelijk gedetermineerd worden, bijv. de wilde eend.

Insecten

- Van de allerkleinste dieren, bijv. insecten, zullen we geen bruikbare loopsporen vinden.

Het is fascinerend wat de verschillende voetafdrukken ons allemaal aan informatie geven. Niet alleen de soort blijkt daaruit, maar ook het geslacht en de leeftijd van het dier. Naast de bewegingsrichting is ook de manier van bewegen een aanwijzing, of het dier zich in stap, in draf of in galop verplaatst heeft.

Prenten en loopsporen

1

2

3

1. BOSMUIS

(*Apodemus sylvaticus*, blz. 210/211)

De voorpoten zijn in de loopsporen – heel typisch voor muizen – aanzienlijk kleiner dan de achterpoten. Bij alle vier de voeten zijn de tenen, afhankelijk van het terrein, in de prent duidelijk zichtbaar: vijf tenen bij de achterpoten en vier tenen bij de voorpoten, want daar is de binnenste teen slechts rudimentair en zit erg hoog.

De spaarzaam behaarde staart van de bosmuis laat bij een gelijkmatig tempo een in dikte en diepte variërend spoor achter. Dit wordt veroorzaakt door de loopwijze van de muis. Het spoor ziet er door de ongelijke lengte van de voor- en achterpoten bij het trippelen er altijd zo uit, alsof het dier ieder moment naar voren kan vallen. Door de lange achterpoten kan de bosmuis ook springen. De voorpoten zetten dan bijna op dezelfde plek af, maar de achterpoten komen een stuk verder naar voren neer.

2. WOELRAT

(*Arvicola terrestris*, blz. 212/213)

Omdat de woelrat voornamelijk ondergronds leeft en gangen graaft in de grond, zijn de voorpoten veel krachtiger gebouwd dan de slanke achterpoten. In het spoor is het grootteverschil duidelijk zichtbaar, evenals elk van de vijf tenen van de voor- en achterpoten.

3. RELMUIS

(*Glis glis*, blz. 204/205)

Het spoor van de relmuis ziet eruit als een brede V. Hij plaatst de beide achterpoten naar voren en zijdelings naar buiten en de twee voorpoten komen daar achter in het midden.

Zelden laat een relmuis zijn voetafdrukken achter, maar ze zijn herkenbaar aan de speciale vorm van de voet. De voorvoeten zijn nogal rond met vier tenen. De achervoeten hebben daarentegen een langwerpige vorm met vijf tenen die er los aangezet lijken.

Nesten en burchten

1

2

3

4

3 OOIEVAAR

(*Ciconia ciconia*, blz. 156/157)

De volumineuze nesten met een diameter van maximaal 2 meter zijn door beide vogels opgebouwd uit ruwe takken en twijgen. Voor de nestkom zelf gebruiken ze fijner materiaal, zoals verschillende groene planten. De nestrand kan door regelmatige reparatiewerkzaamheden in de loop der jaren een hoogte bereiken van meer dan 1 m. Bij voorkeur bouwen ooievaars nesten op de daken van huizen en kerken, op schoorstenen of speciale nestpalen.

Eieren en legsels

HUISMUS (*Passer domesticus*, blz. 184/185)

De eieren van de huismus vertonen bij een grootte van 1,5-1,8 cm vele variaties. De basiskleur is wit, maar kan ook naar beige neigen. Het patroon is meestal in diverse donkerbruine tinten en relatief dicht.

BUIDELMEES (*Remiz pendulinus*, blz. 170/171)

De eieren zijn onopvallend wittig. Uit het nest gegooide eierschalen kunnen daarom alleen in combinatie met hun omgeving worden gedetermineerd.

BOOMKLEVER (*Sitta europaea*, blz. 172/173)

De witte eieren met een grootte van minder dan 2 cm zijn spaarzaam getekend met kleine roestrode vlekken.

IJSVOGEL (*Alcedo atthis*, blz. 148/149)

De eieren zijn bijna bolvormig, glad en zuiver wit met een grootte van zo'n 2 cm.

GRAUWE KLAUWIER (*Lanius collurio*, blz. 188/189)

De eieren zijn bleek met roodbruine vlekjes. Ze zijn ongeveer 2 cm groot.

AALSCHOLVER (*Phalacrocorax carbo*, blz. 152/153)

De vrij gelijkmatig langwerpige ovale eieren zijn ongeveer 6 cm groot. De groenwitte gloed doet denken aan de kleur van de binnenwateren, waar de vogels hun prooien vangen.

VISAREND (*Pandion haliaetus*, blz. 142/143)

De eieren van de visarend zijn op een lichte achtergrond intens roodbruin tot zwartbruin gevlekt en hebben een grootte van ongeveer 6 cm.

BLAUWE REIGER (*Ardea cinerea*, blz. 154/155)

De ongeveer 6 cm grote, egaal bleekgroene eieren doen sterk denken aan kippeneieren.

OOIEVAAR (*Ciconia ciconia*, blz. 156/157)

De witte eieren zijn met een grootte van meer dan 7 cm heel indrukwekkend. De schaal voelt ruw en dof aan, bijna als gezandstraald.

KNOBBELZWAAN (*Cygnus olor*, blz. 134/135)

Onze grootste vliegende (water)vogel legt eieren die ook relatief groot zijn, met een lengte van ongeveer 11 cm. De enigszins valse kleur van de eieren varieert tussen grijsgroen en grijsblauw, de vorm is vrij langwerpig.

Veren en geweien

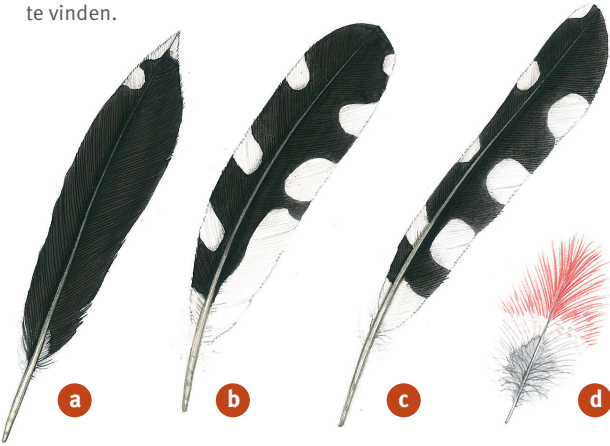

ZWARTE SPECHT

(*Dryocopus martius*, blz. 164/165)

De veren van de zwarte specht zijn in principe – zoals de naam al doet vermoeden – zwart. Twee kledingkenmerken zijn vermeldenswaard: Ten eerste kan de specht zich met de wigvormige staartpen- nen tegen de boom afsteunen, ten tweede zijn op de kop rode veren te vinden.

GROTE BONTE SPECHT (*Dendrocopos major*, blz. 162/163)

a) Omdat de specht zich bij roffelen tegen de boom moeten afsteunen, hebben de staartpen- nen een bijzonder stevige schacht die niet geheel tot aan de punt doorloopt. **b)** en **c)** Heel kenmerkend zijn zowel arm- als handpen- nen zwarte veren met witte vlekken op de vlaggen. De handpen- nen hebben meestal 3-4, de armpennen 5-6 witte vlekken. **d)** Bij volwassen vogels zijn naast de kleine rode vlek op de hals vooral de felrode onderstaartdekveren opvallend.

Eetsporen

KONIJN

(*Oryctolagus cuniculus*,
blz. 196/197)

Konijnen knagen graag aan jonge bomen, vanaf de de wortelhals tot een hoogte van ongeveer een halve meter. Hoe groter de konijnenkolonies, hoe groter de schade aan gewassen en bosaanplantingen kan zijn.

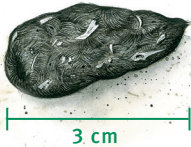

EGEL

(*Erinaceus europaeus*, blz. 198/199)

Met de seizoenen verandert het dieet van de egel. Wij kennen hem vooral als een nuttige verdelger van insecten, maar hij is net zo goed verzot op het legsel van op de grond broedende vogels.

TORENVALK
(*Falco tinnunculus*,
blz. 138/139)

Torenvalken vormen braakballen van ongeveer 3 cm groot. Ze hebben een druppelvorm, de ene kant afgerond, de andere kant spits toelopend. De braakballen bevatten muizenharen, veren van zangvogels en insectenresten. De meeste kans dat je ze vindt is in open schuren, op kerktorens of in oude gebouwen.

SLECHTVALK
(*Falco peregrinus*,
blz. 140/141)

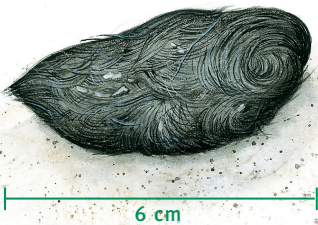
De braakbal is peervormig. Naast haren en veren zijn er ook kleine botten in te vinden. Omdat ze snel drogen en uiteenvallen, zijn de lichtgrijze braakballen in de klassieke habitat van de slechtvalk moeilijk te vinden.

HAVIK
(*Accipiter gentilis*, blz.
144/145)

Braakballen van haviken lijken sterk op die van de buizerd. Door de bredere voedselkeuze zijn er naast haren ook veren in te vinden. De havik laat zijn braakballen in de buurt van het nest achter.

BUIZERD
(*Buteo buteo*, blz. 146/147)

De ongeveer 6 cm lang braakballen zijn 2-3 cm dik en meestal aan één kant iets afgerond. Ze bevatten een hoog gehalte aan dierlijke haren. In ons cultuurlandschap worden ze het vaakst gevonden, bijvoorbeeld onder bomen, palen of andere punten waar de roofvogel rust, zoals straatnaamborden of masten van hoogspanningslijnen.

Havik

Accipiter gentilis

Zelden zie je de havik zelf, maar hij laat vaak sporen na, bijvoorbeeld geplukte kippen of duiven in de buurt van dorpen. Het meest succesvol is hij als hij jaagt vanuit de dekking, want hij is zeer behendig en heeft dan het element van verrassing aan zijn kant. Van een afstand kan het mannetje havik gemakkelijk verward worden met een vrouwtje sperwer.

VOORKOMEN Voornamelijk beperkt tot Europa en Azië tot aan Iran; bij voorkeur in oude naald- en gemengde bossen; in Noord-Amerika slechts kleine, verspreide populaties.

GROOTTE Lengte mannetje ca. 50 cm, vrouwtje ca. 60 cm; SPW mannetje ca. 95-105 cm, vrouwtje 105-125 cm.

GEWICHT Mannetje tot ca. 750 g, vrouwtje ca. 1000 g.

VOEDSEL Gevarieerd door het verschil in grootte tussen mannetje en vrouwtje: mannetjes vangen bij voorkeur kleinere vogels, vrouwtjes slaan ook kraaien, konijnen en (jonge) hazen.

GELUID Haviken roepen meestal alleen in de buurt van het nest hun gemakkelijk herkenbare 'gik gik gik'.

SPOREN Veren (blz. 105), eieren (blz. 92), nest (blz. 87), braakballen (blz. 123).

AANWEZIG / PAARTIJD

J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Opmerkelijk

Door de relatief korte, brede vleugels en lange staart is de havik een behendige vlieger in zijn bosachtige habitat, die echter geen extreme vliegsnelheden zal bereiken.

Vos

Vulpes vulpes

Vossen zijn vaak alleen op zoek naar voedsel, maar ze onderscheiden zich toch door een zeer sociaal familieleven. In principe houden ze van rust. Ze graven vaak hun holen zelf, maar ze gebruiken ook verlaten dassenburchten of konijnenholen. Daarbij kan het zelfs tot een vredige woongemeenschap komen, als ze onder één dak leven met dassen of konijnen. Er is dan sprake van een soort wapenstilstand.

VOORKOMEN In droge gebieden in het zuiden; op gematigde breedten in alle habitats; in het noorden ook in koudere gebieden; ook uitgezet in Australië en in Zuid-Amerika.

GROOTTE Lengte ca. 60-75 cm; staart 30-45 cm.

GEWICHT ca. 5-7 kg.

VOEDSEL Roofdier: muizen, hazen en konijnen, ook fazanten (legsel) en kippen; vossen jagen vooral op oude en zieke dieren, daarom zijn ze belangrijk voor het behoud van een gezonde fauna in hun leefgebied.

GELUID Meestal zwijgzaam, maar soms is een schor geblaf of gejangk te horen.

SPOREN Prenten (blz. 51), burcht (blz. 73), uitwerpselen (blz. 64).

AANWEZIG/PAARTIJD

J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Opmerkelijk

Vossen zijn zeer atletisch. Ze kunnen sprongen tot vijf meter ver en twee meter hoog maken. In de sprint bereiken ze snelheden tot maximaal 50 km/u, maar kunnen dat niet lang volhouden.

Register

De cijfers in vet verwijzen naar het dierportret van de soort.

Aalscholver 83, 93, 103, 120,
152–153

Bever 9, 18, 25, 45, 73, 111,
202–203

Blauwe reiger 23, 59, 84, 93, 102,
121, 154–155

Boerenwaluw 78, 89, 182–183

Boomklever 75, 88, 172–173

Boommarter 49, 63, 69, 234–235

Bosmuis 43, 60, 67, 110, 210–211

Bosuil 87, 91, 107, 122, 130–131

Bruine rat 45, 61, 110, 208–209

Buidelmees 75, 88, 170–171

Buizerd 87, 92, 105, 123, 146–147

Bunzing 49, 62, 69, 232–233

Damhert 28, 55, 65, 95, 113,
214–215

Das 12, 13, 17, 19, 21, 22, 25, 35,
38, 53, 63, 73, 230–231

Edelhert 3, 12, 18, 21, 23, 55, 65, 95,
113, 216–217

Eekhoorn 16, 18, 19, 36, 45, 61, 67,
110, 206–207

Egel 47, 61, 71, 108, 198–199

Ekster 78, 90, 97, 176–177

Gai 10, 11, 18, 79, 90, 97, 115,
178–179

Gems 13, 55, 65, 222–223

Grauwe klauwier 76, 88, 115,
188–189

Groot koolwitje 117, 125, 246–247

Grote bonte specht 80, 89, 99,
162–163

Haas 11, 16, 20, 24, 42, 62, 71,
109, 194–195

Havik 21, 25, 87, 92, 105, 123,
144–145

Huismus 75, 88, 184–185

Isvogel 82, 88, 100, 120,
148–149

Knobbelzwaan 59, 83, 93, 101,
134–135

Kokmeeuw 19, 36, 76, 100, 120,
150–151

Konijn 17, 18, 22, 25, 32, 33, 36, 46,
62, 71, 108, 196–197

Koperetser 18, 117, 242–243

Kruisbek 76, 89, 115, 174–175

Laatvlieger 60, 192–193

Lantaarntje 125, 244–245

Letterzetter 18, 35, 117, 240–241

Lynx 53, 64, 119, 228–229

Merel 18, 27, 77, 90, 168–169
Mol 35, 71, 200–201

Oehoe 87, 92, 107, 122,
128–129

Ooievaar 19, 24, 59, 85, 93, 102,
121, 156–157

Ransuil 25, 87, 91, 106, 122,
132–133

Ree 3, 10, 11, 14, 15, 20, 24, 29, 30, 32,
34, 36, 38, 55, 65, 95, 113, 218–219

Relmuis 43, 61, 67, 204–205

Ringslang 125, 238–239

Rode weglak 119, 248–249

Slechtvalk 91, 104, 123,
140–141

Stadsduif 81, 90, 98, 158–159

Steenmarter 49, 63, 69,
236–237

Torenvalk 13, 91, 104, 123,
138–139

Turkse tortel 81, 98, 160–161

Visarend 84, 93, 103, 121,
142–143

Vos 7, 12, 13, 14, 16, 23, 25, 38,
51, 64, 73, 224–225

Wasbeer 32, 47, 63, 72, 190–191

Waterspreeuw 75, 89, 186–187

Wijngaardslak 119, 125, 250–251

Wilde eend 12, 13, 59, 82, 92, 101,
136–137

Wild zwijn 3, 10, 27, 56, 64, 113, 119,
220–221

Woelrat 43, 60, 67, 111, 212–213

Wolf 51, 64, 226–227

Zanglijster 77, 89, 115, 166–167

Zwarte kraai 79, 91, 96, 122,
180–181

Zwarte specht 80, 90, 99, 164–165

Fotoverantwoording

Cover: **Dreamstime.com**

Alle illustraties flappen/binnenwerk: **Igor Piculin**

Arco Images: 168, 169, 203, 238–239; **Ardea:** 3, 138, 141, 147, 151, 162, 181, 193, 204, 216–217, 220, 221, 224–225; **Birdimagency/Chris Romeiks:** 184–185; **Biosphoto:** 40–41, 160–161; **Corbis:** 165, 182, 242; **FLPA:** 166–167; **Fotofinder/Florapress:** 11–1; **Fotofinder/Fotex:** 15; **Fotofinder/Okapia:** 237; **Fotofinder/Wildlife:** 240; **Fotolia/Cucio_55:** 241; **Fotonatura:** 4–5, 6–7, 11–2, 13, 30–31, 33, 173, 195, 206, 208, 209, 210–211, 246; **Getty Images:** 17, 199; **Mauritius Images:** 202; **Minden Pictures:** 21–1, 152, 192, 230–231; **Naturepl:** 11–3, 11–4, 21–2, 21–3, 21–4, 38–39, 126–127, 155, 156, 158, 170, 176, 178–179, 187, 188, 190–191, 214, 218, 227, 228, 232–233, 234–235; **NHPA:** 23–1, 132–133, 144, 201, 212, 222–223; **Photoshot:** 128–129, 130, 134, 135, 140, 148, 175, 196, 200, 215; **Premium:** 23–3, 24, 26–27; **Wikipedia/Hendrik Leistner:** 243; **Wildlife:** 142–143; **Markus Zeiler:** 9, 18, 23–2, 23–4, 25, 28, 29, 136, 219, 244–245, 249, 250;

KOSMOS

Utrecht/Antwerpen

www.kosmosuitgevers.nl

Oorspronkelijke titel: *Tierspuren* door Martin Laußer

© 2013 GRÄFE UND UNZER VERLAG GmbH, München

© 2016 Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

Nederlandse editie:

Productie en vertaling: Ger Meesters

Omslagontwerp: Garage BNO

ISBN 978 90 215 6142 4

ISBN e-book 978 90 215 6143 1

NUR 430

Alle rechten voorbehouden / All rights reserved

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze en/of door welk ander medium ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Deze uitgave is met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. Noch de maker, noch de uitgever stelt zich echter aansprakelijk voor eventuele schade als gevolg van eventuele onjuistheden en/of onvolledigheden in deze uitgave.

Belangrijk

De cijfers en feiten in deze gids werden met de grootste zorg onderzocht en getest. Er kan echter geen garantie worden gegeven en de aansprakelijkheid van de uitgever en de auteur voor persoonlijk letsel, schade aan onroerende zaken en financiële schade wordt uitgesloten. Bij het determineren in de natuur moeten altijd alle kenmerken in acht worden genomen.

De auteur **Martin Laußer** is bosbouwtechnicus en werkt sinds 2000 als boswachter. Het dagelijks sporen lezen is ook zijn taak als jager. Al vroeg begon hij anderen enthousiast te maken voor de natuur en het bos, vooral kinderen. Om deze reden voltooide hij een opleiding tot natuurgids en organiseert hij rondleidingen door de bossen en velden. Hij is daarnaast docent van een jachtopleiding en geeft diverse cursussen.

Foto: Wim Dirckx

Natuurpunt helpt het Vlaamse landschap beschermen

Natuurpunt is een onafhankelijke organisatie die zich inzet voor natuurbehoud in Vlaanderen. Gesteund door ruim 90.000 leden zetten meer dan 6000 vrijwilligers zich dagelijks in om bedreigde planten, dieren, biotopen en landschappen te beschermen. Daartoe kopen en beheren we honderden natuurgebieden, brengen we de gezondheid van de natuur in kaart, laten we mensen de schoonheid en kennis over de natuur ontdekken en gaan we in dialoog met beleidsmakers. In onze natuurgebieden verwelkomen we jaarlijks meer dan 2 miljoen bezoekers op zoek naar rust, schoonheid en inspiratie.

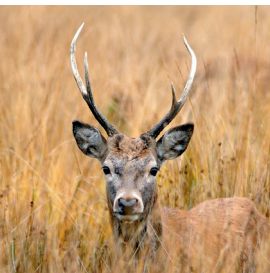

Natuurpunt
Coxiestraat 11
2800 Mechelen
België
www.natuurpunt.be

We zijn ook te vinden op sociale media:
www.facebook.com/natuurpunt
www.twitter.com/mijnnatuurpunt
www.instagram.com/natuurpunt

Speuren naar sporen: van welk dier is dit?

Of je nu in de natuur wandelt of in je tuin kijkt, overal kun je sporen van dieren vinden. Niet alleen pootafdrukken, maar ook keutels, nesten, eieren, plukjes haar of afgekloven dennen-appeltjes laten zien welk dier er in de omgeving zit of je tuin heeft bezocht. In deze handige zakgids staan ze allemaal, inclusief dieren die je niet ziet, maar die er dus wel zijn!

Praktische gids om mee te nemen

- Met duidelijke tekeningen en mooie foto's
- Heldere uitleg en beschrijving van de dieren die je kunt tegenkomen

NUR 430

Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

www.kosmosuitgevers.nl

